

Onderwerp: Stand van zaken biodiversiteit – jan 2020
DM-nummer: 1593819

TOELICHTING

In het bestuur zijn op 13 december 2017 twee moties aangenomen. Motie 8: *Scan biodiversiteit en mogelijkheden HDSR* en motie 4A: *Instandhouding insecten*. Daarnaast zijn er in de vergadering commissie *Systeem, Kwaliteit en Keten* op 7 september 2017 vragen gesteld of de geplande waterberging langs de Grecht ingezet kan worden als weidevogelreservaat.

Naar aanleiding van de moties en de vragen in de commissie is februari 2018 een overzicht gemaakt van activiteiten, die HDSR al uitvoert om de biodiversiteit in het algemeen te verhogen en meer specifiek voor insecten en weidevogels. En welke activiteiten HDSR kan toevoegen om een bijdrage te leveren aan meer biodiversiteit, minder achteruitgang van de insectenstand en een betere weidevogelstand. Voorliggende notitie geeft een ambtelijke actualisatie van dit overzicht en de stand van zaken rondom *Biodiversiteit* anno december 2019.

KADERS

VERANTWOORDELIJKHEID HDSR

Waterschappen hebben met hun beheer en onderhoud van het watersysteem te maken met natuurwetgeving. De Wet natuurbescherming (Wnb) bevat alle regelgeving rondom de bescherming van natuurgebieden en soorten. De provincies zijn op grond van de Wnb (tezamen met de Minister van EZ) het bevoegd gezag voor gebieds- en soortenbescherming. Waterschappen zijn geen bevoegd gezag voor de Wnb, zij dienen zich te houden aan de door waterschappen in 2005 voor de Flora- en faunawet (voorloper van de Wnb) opgestelde gedragscode. Deze gedragscode is van toepassing op een verscheidenheid aan werkzaamheden die de waterschappen uitvoeren.

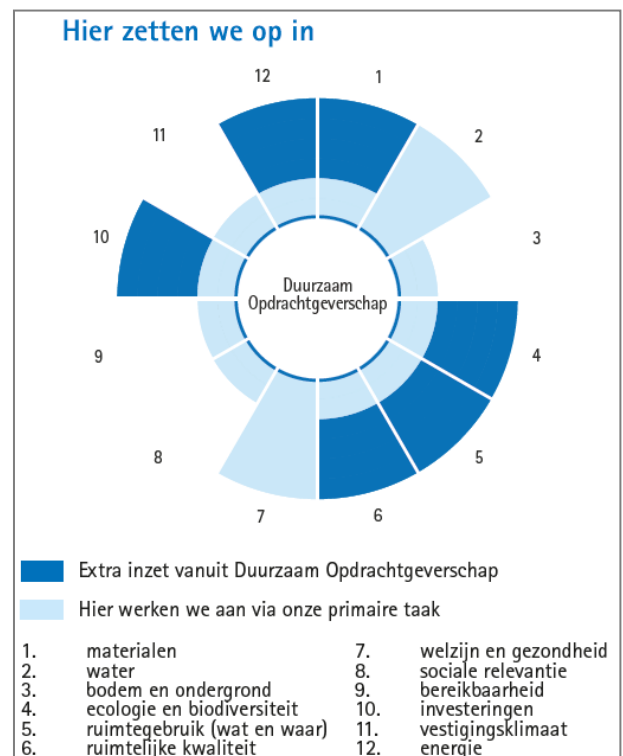
Met betrekking tot de verantwoordelijkheid die waterschappen hebben voor de ecologie/biodiversiteit is de Kaderrichtlijn water (KRW) van belang. Waterschappen dienen als waterbeheerder zorg te dragen voor de waterkwaliteit en de bijbehorende goede ecologische toestand van het oppervlaktewater. De KRW beoogt het aquatische milieu in de Gemeenschap te beschermen en te verbeteren. De waterbeheerders zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de KRW.

Concluderend zijn waterschappen op grond van de KRW gehouden de (ecologische) waterkwaliteit te behouden of te verbeteren en dienen zij zich bij bepaalde werkzaamheden te houden aan de gedragscode.

WAT WE DOEN

In de duurzaamheidsvisie is ervoor gekozen dat bij elk project ecologie en biodiversiteit aandacht krijgen en worden afgewogen (zie nr. 4 in figuur). Hierbij heeft HDSR ook focus voor ecologie en biodiversiteit in het overige water, en richt zij zich niet alleen voor de juridisch zwaarwegende waterlichamen. Voor het overig water worden ambtelijk ecologische doelen voorbereid, waarbij het waterschap de biodiversiteit per deelgebied in beeld brengt en waarbij het waterschap rekening houdt met potentiegebieden, NNN (NatuurNetwerk Nederland) gebieden en weidevogelkerngebieden.

Figuur 1: Focus HDSR binnen thema's Duurzaamheid (bron *Duurzaamheidsagenda HDSR deel 1 –visie en uitgangspunten* (2017) en *CONCEPT Visie Duurzaamheid HDSR 2020*)

CONCREET

Concreet werkt HDSR op veel vlakken aan een hoge(re) biodiversiteit (lijst is niet uitputtend):

- Bij de beheerpakketten slootkantbeheer stimuleert het waterschap actief de biodiversiteit. De pakketten worden nu op ruim 300 ha toegepast. Het waterschap zet in op verbetering van oever- en waterplanten, als basis voor een goed gevarieerde ecologische toestand. Hier profiteren andere soortgroepen, zoals insecten van. De resultaten worden gemonitord en lijken veelbelovend. Tot nu toe heeft het waterschap dit vooral gecommuniceerd met een koplopergroep van ongeveer 15 agrariërs. In 2018 is een folder opgesteld om de eerste resultaten breder onder de aandacht te brengen (o.a. binnen de Polderkennis op Peil studiegroepen).
- Specifiek voor weidevogels heeft HDSR beheerpakket 13c: *Kruidenrijke bufferzone*. Deze kruidenrijke rand is heel positief voor weidevogels in met name de niet-kerngebieden. Daarmee is zij een goede aanvulling op het huidige beleid van de provincie, die zich met name focust op de kerngebieden.
- Ook het gebruik van insecticiden is in de beheerpakketten geregeld. Zo geeft het pakket botanische weideranden veel restricties aan het gebruik van insecticiden (o.a. max 10% chemische onkruidbestrijding). Het pakket wordt inmiddels op ongeveer 450 km weiderand binnen het beheergebied toegepast.
- Het eigen beheer voert het waterschap uit conform de nieuwe Wet natuurbescherming, zoals vastgelegd is in de goedgekeurde gedragscode en nieuwe werkprotocollen. Dit gaat bijvoorbeeld over het niet maaien tijdens het broedseizoen, niet maaien bij hoge watertemperatuur etc. Dit wordt zeer zorgvuldig uitgevoerd en vastgelegd in ecologische werkplannen. Daarnaast heeft ecologie in de nieuwe bestekken die eind 2019/begin 2020 op de markt worden gezet, voor

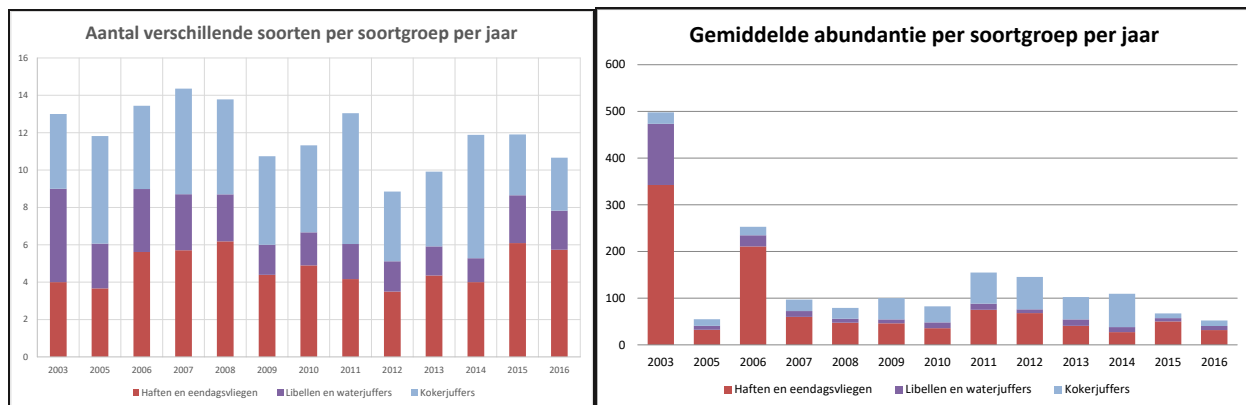
watergangen en waterkeringen een nadrukkelijker plek gekregen. Op operationeel niveau worden de ecologische belangen behartigd door een praktijkecoloog en krijgen toezichthouders een extra cursus Wet Natuurbescherming.

- Op 22 januari 2018 is de Nationale Bijenstrategie namens HDSR door de Unie van Waterschappen ondertekend. In totaal ondertekenden 43 partners vanuit de agrarische sector, terreinbeheerders en overheden. HDSR heeft in voorjaar 2017 de *Bee Deal* voor de Kromme Rijnstreek ondertekend. Regelmatig worden bijeenkomsten georganiseerd o.a. om kennis uit te wisselen.
- In 2017 is het waterschap gestart met pilots om het maaibeheer van de watergangen met oog voor meer biodiversiteit uit te voeren. Het gaat om pilots waarbij in proeftrajecten een deel van de vegetatie blijft staan. Deze pilots zijn ook in 2018 en 2019 doorgezet. Zo is in 2019 een pilot gestart op de Kromme Rijn met de maaiverzamelboot. Door inzet van de maaiverzamelboot hoeft niet de hele Kromme Rijn in één keer te worden gemaaid, maar kan maatwerk geleverd worden. Hierdoor kunnen delen van de Kromme Rijn intact blijven en kan gefaseerd gemaaid worden, wat de biodiversiteit ten goede komt.
- Het beheerplan natuurvriendelijke oevers is gereed, dat gericht is op beheer van oevers met als doel een (hogere) ecologische kwaliteit/biodiversiteit. Binnen het asset team watergangen en binnen de gebiedsteams van waterbeheer wordt het beheerplan uitgerold. De ontwikkeling in de oevers monitort het waterschap actief, zo participeert het waterschap in de landelijke monitoringscampagne van Floron/Ravon (zie ook: <https://youtu.be/xykmrHzHdTI>)
- De primaire keringen beheert het waterschap conform het principe “bloemrijke dijken”. Dit leidt tot een hoge diversiteit aan plantensoorten. Op de bloemrijke dijken worden veel soorten aangetroffen, die belangrijk zijn voor insecten en bijen, zoals: groot streepzaad, wilde peen, gewone pastinaak, gewoon duizendblad en gele morgenster.
- De afgelopen jaren heeft het waterschap 85 vispassages aangelegd. Het waterschap is gestart met een optimalisatieslag om deze vispassages zo optimaal mogelijk te laten functioneren.
- LTO-Noord, HDSR en de provincie Utrecht, *Nederlandse Fruitteelt Organisatie* en *Vitens* en Utrechtse gemeenten hebben de handen ineengeslagen om in samenwerking met *CLM* een project op te starten met als naam ‘Bezem door de middenkast’. Binnen het project wordt de aanwezigheid en het gebruik van overbodige gewasbeschermingsmiddelen teruggedrongen, waardoor het risico op milieubelasting richting grond- en oppervlaktewater door overbodige middelen worden beperkt. Er zijn adviseurs opgeleid, vervolgens deelnemers geworven door CLM, waar de adviseurs vervolgens zijn langs gegaan en advies gegeven. Overbodige gewasbeschermingsmiddelen zijn toen meteen opgehaald. Het project is bijna afgerond, alleen nog rapportage.
- Landelijk wordt nu gekeken of het mogelijk is om verwerking van overbodige gewasbeschermingsmiddelen door producent te laten doen i.p.v. gemeente.
- Binnen het project *Sterke Lekdijk* zijn vanuit WB eisen gesteld die moeten leiden tot het verhogen van de biodiversiteit.
- Pilot in het veenweide gebied om ten behoeve van weidevogels de grondwaterstand in het voorjaar te verhogen en zo ook plas dras zones te creëren. Dit is gedaan in samenwerking met

het agrarisch collectief Rijn Vecht en Venen. De pilot liet zien dat het door middel van drukdrainage mogelijk is om tijdelijk de grondwaterstand te verhogen. Het is nog niet gelukt deze grondwaterstand continu te verhogen, door praktische zaken: o.a. pompen die defect gingen, te laag ingestelde infiltratievlotter en verstopte buizen die om de pomp heen zitten. In 2020 wordt de pilot vervolgt, waarbij ingezet wordt op een robuuster systeem.

Ontwikkeling “water” insecten bij HDSR

Er is een eerste snelle analyse uitgevoerd naar de ontwikkeling van water gerelateerde insecten bij HDSR. Er is gekeken naar het aantal verschillende soorten (linker figuur) en naar het aantal individuen per soortgroep (rechter figuur).

De macrofauna dataset van HDSR start in 2003. Tussen 2003 en 2016 is op basis van deze data geen achteruitgang in de “water” insecten te constateren. Het aantal individuen per soortgroep is nagenoeg gelijk gebleven (linker figuur). De abundantie (rechterfiguur) laat grotere verschillen tussen de jaren zien. Dit komt vooral door de meetmethode. Zo zijn er in 2003 en 2006 relatief weinig meetpunten bemonsterd en is er in beide jaren 1 meetmonster met een uitzonderlijk hoog aantal aangetroffen individuen van één (algemene) soort. De jaren 2007-2010, 2013 en 2016 zijn volledige opnames (ongeveer 60 locaties). De abundantie lijkt in 2016 af te nemen, maar dit kan ook komen omdat er toen zeer vroeg in het voorjaar is gemeten. Mogelijk dat de macrofauna nog niet de kans had gehad zich te ontwikkelen. Het aantal verschillende soorten is in 2016 wel gemiddeld.

STAND VAN ZAKEN AANVULLENDE ACTIES VANAF 2018

In 2018 heeft het waterschap aangegeven dat het waterschap een aantal zaken extra in zijn reguliere werk kan oppakken. Daarnaast zou het waterschap drie pilots uitwerken (ecologisch beheer op regionale keringen, inrichten eigen terrein en inzet waterberging Grecht als weidevogelreservaat). Het waterschap heeft aangegeven welke acties het waterschap niet kan oppakken, maar mogelijk na 2018. Deze acties zijn in onderstaande tabel grijs gemarkeerd.

Hierna volgt een update van de acties:

Onderwerp		Stand van zaken	Toelichting
Biodiversiteit			
	<i>Optimalisatie beheer</i>		
1a	Ecologisch beheer in 5 pilot dijkvakken op regionale keringen met veel potentie	Uitgevoerd, loopt	De pilot dijkvakken zijn nu twee jaar ecologisch beheerd. 2018 wordt gezien als een opstartjaar. Gebleken is dat het veranderproces aandacht en tijd vraagt. In 2019 is daartoe ook een velddag georganiseerd, waarbij alle locaties door de betrokken medewerkers bezocht zijn. De dijkvakken zijn in 2019 ecologisch beheerd en het resultaat is zichtbaar. De dijkvakken zijn voor 2020 in de maaikaart opgenomen, waardoor het ecologisch beheer is vastgelegd. Ook staat in 2020 een inventarisatie op de planning om kansen in beeld te brengen voor het opschalen naar meer dijkvakken.
1b	Uitwerking pilots in integrale visie en plan van aanpak beheer regionale waterkeringen; mogelijkheden voor honey highway en ecologisch beheer regionale keringen	Vanaf 2020	Dit wordt binnen het assetteam keringen opgepakt. Het assetteam volgt de ontwikkelingen rondom een onderzoek van de Radboud Universiteit Nijmegen en Wageningen Universiteit naar 'Sterke Bloemrijke Dijken'. Dit kan input vormen voor de op te stellen visie.
2	Advies optimalisatie eigen maaibeheer/baggeren watergangen	Loopt	Binnen de maatregel "integrale beheerprogramma" van Programma Gezond Water wordt methode, frequentie en tijdstip van maaibeheer continu verbeterd. Voor baggeren is gekozen om eerst de basis qua o.a. planning en gegevensbeheer op orde te hebben, waarbij ook quick wins voor waterkwaliteit meegenomen worden. De verwachting is dat als de basis op orde is, er nog een verbeterslag voor waterkwaliteit mogelijk is.
3a	Mogelijkheden inrichting eigen terrein onderzoeken en uitvoeren voor 1 pilot terrein.	Uitgevoerd	Er zijn een aantal kleinschalige pilots uitgevoerd, dit zijn: - het creëren van twee ijsvogelwandjes op de rwzi Leidsche Rijn (i.s.m. natuurwerkgroep uit Leidsche Rijn) - het bloemrijk en bij-vriendelijk inrichten van 3 terpen op de rwzi Houten - het aanpassen van het maaionderhoud (laten verruigen) van een aantal gazons op verschillende locaties en het omvormen van gazon naar

			bloemrijk grasland - het uitvoeren van een pilot met sinusbeheer op de rwzi De Bilt
3b	Visie inrichting eigen terrein (overhoeken, gemaalterreinen, zuiveringen, tijdelijke percelen) als vervolg op de pilot genoemd bij 3a	In planning	Wordt kleinschalig opgepakt. In 2020 wordt ecologisch advies gegeven over ruimte op zuiveringen waar mogelijkheden zijn voor biodiversiteit. Wordt meegenomen in het nieuwe bestek onderhoud groenvoorziening.
4	Communicatiestrategie natuur bewustzijn stimuleren ism andere partijen	Deels	Wordt deels opgepakt binnen 'citizen science' en het "samen meten" project. Er is (nog) geen overall communicatie strategie. Wel wordt gewerkt aan een visie op 'citizen science'. Samenwerking met partijen als natuur en milieu wordt gezocht.
Weidevogels			
5a	Pilot inzet waterberging De Grecht als weidevogelreservaat (beheerplan & randvoorwaarden)	Mogelijkheden geïnventariseerd, pilot zelf is uitgesteld	Op dit moment wordt niet ingezet op weidevogelvriendelijk(er) beheer. Het is nu nog onduidelijk hoe frequent inundatie in het broedseizoen zal voorkomen. In dat geval is er risico op drijvende nesten. Dit wordt gezien als een maatschappelijk onverantwoorde situatie. Daarom wordt de eerste vijf jaar gekeken hoe de berging functioneert (eind 2019-eind 2024). Daarna (in 2025) wordt geëvalueerd of men alsnog over kan gaan op het wel of niet actief aantrekken van weidevogels. In deze evaluatie kan ook meegenomen worden in hoeverre weidevogels zonder actieve ingrepen gebruik maken van de waterberging.
5b	Visie en randvoorwaarden inzet overige waterbergingen als weidevogelreservaat (als vervolg op pilot De Grecht)	Uitgesteld	Vanwege de conclusie uit de pilot (zie 5a) is deze actie voorlopig uitgesteld.
6	Optimalisatie baggerproces tbv weidevogels (loc keuze baggerdepot, afzet bagger)	Uitgevoerd	Bij de keuze voor baggerdepot en afzet bagger is standaard aandacht voor weidevogels. Verantwoordelijkheid ligt bij de werkgroep baggeren.
7	In watergebiedsplannen / peilbesluiten aandacht voor weidevogels	Uitgevoerd	In watergebiedsplannen/peilbesluiten is standaard aandacht voor de weidevogels. Men gaat hierbij uit van de provinciale functiekaart en als daarop aangegeven is dat het weidevogelgebied is, wordt dit meegenomen in de afweging van het waterpeil.
8	Intensivering samenwerking provincie en agrarisch collectief o.a. over kerngebieden	Uitgevoerd	Er is intensief samengewerkt met de agrarische collectieven en daarmee met de provincie. Samen is gezocht hoe integrale gebiedsplannen vorm kunnen worden gegeven. HDSR heeft geparticipeerd in veldwerkplaatsen. Het heeft concreet geleid dat beheerpakketten beter op elkaar aansluiten (nvo, weidevogel, randenbeheer etc.). En in ook in de randen rondom de weidevogelkerngebieden is het makkelijker

			gemaakt om beheerpakketten af te sluiten. Daarnaast is in de Nieuwe nota peilbeheer opgenomen dat het belang van weidevogels bij een peilbesluit zal worden meegewogen. HDSR maakt daarmee de aanleg van bijvoorbeeld plas dras zones (door collectief en provincie) mogelijk.
Insecten			
9	Onderzoek insecten biodiversiteit	Loopt	HDSR participeert in een onderzoek van de STOWA. Doel van het onderzoek is om te onderzoeken of de insecten biodiversiteit in en rond de watergangen achteruit is gegaan. Dit als vervolg op onderzoek waaruit een sterke achteruitgang van insecten op het land blijkt. Het onderzoek geeft een landelijke inschatting en wordt in 2020 afgerond. Het waterschap wacht deze onderzoeken af, mogelijk is vervolgonderzoek in het eigen beheergebied nodig.
10	Uitbreiding monitoring t.a.v. toestand bepaling macrofauna	Uitgevoerd	Macrofauna monitoring is meegenomen in het Monitoringsplan Waterkwaliteit 2020-2027. De monitoring start in 2020. Voorheen werd macrofauna eens in de zes jaar onderzocht in het roulerend meetnet. Vanaf 2020 wordt nu een aantal KRW-waterlichamen met verhoogde frequentie gemeten en wordt nu ook 30 locaties buiten de KRW-waterlichamen jaarlijks gemeten, verspreid over zowel primair als tertiair water.
11 (nieuw actiepunt)	Deltaplan Biodiversiteit	Oriënterende fase	Gezamenlijk met meerdere andere waterschappen worden gesprekken gevoerd met het Deltaplan Biodiversiteit (zie https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl). Intentie is om gezamenlijk aan te sluiten bij het Deltaplan Biodiversiteit.

Ad. 1a

Bloemrijke dijken zijn een succes op de primaire keringen. Ook op de regionale keringen liggen veel kansen om op deze manier de biodiversiteit te vergroten. Dit is overigens ook (zeer) gunstig voor insecten. De regionale keringen worden nu bijna overal standaard 4x per jaar gemaaid (veelal klepelen), waarbij het maaisel blijft liggen. Ecologisch beheer houdt in dat de kering 2x per jaar gemaaid wordt, waarbij het maaisel wordt afgevoerd om de dijk te versralen en meer soorten een kans krijgen.

De in 2017 opgeleverde dijkvakken Enkele Wiericke en de Geerkade zijn relatief breed en hebben daardoor veel potentie als bloemrijke dijk. Daarnaast zijn er drie dijkvakken die al ingezaaid zijn met bloemrijk grasmengsel (De Hollandse Kade, ca. 500 m dijkvak Grechtkade Oost en ca. 500 m Enkele Wiericke). Deze worden ecologisch beheerd. De afgelopen jaren is veel ervaring opgedaan, ook rondom het proces dat nodig is om de regionale keringen ecologisch te beheren. Zo bleek o.a. een velddag waarbij alle locaties bezocht werden nodig en nuttig. De dijkvakken zijn inmiddels opgenomen in de bestekken om regulier ecologisch te beheren.

Ad 1b.

Naast de bloemrijke dijken op de primaire keringen en de dijkvakken die onder punt 1. genoemd zijn, liggen er mogelijk meer kansen voor meer biodiversiteit op de keringen.

Voor de smallere regionale keringen, dient daartoe eerst onderzocht te worden of bloemrijke dijken praktisch haalbaar zijn, wat de consequenties zijn voor uitvoering en wat de meerkosten zijn. Ook dient een afweging gemaakt te worden voor het al dan niet inzaaien van de keringen. Een eerste analyse laat zien dat de bloemrijke primaire keringen reeds veel waardevolle plantensoorten bevatten, die zich spontaan hebben gevestigd na vele jaren ecologisch beheer. Voordeel hiervan is dat gebiedseigen soorten de kans wordt geboden en dat kosten voor inzaaien bespaard blijven.

Daarnaast zou HDSR zich meer kunnen profileren met de succesvolle bloemrijke dijken. Er zijn momenteel meerdere partijen met wie het waterschap kan samenwerken en die het waterschap kan ontzorgen. Voorbeelden zijn Honey Highway en BeeOdiversity. Door middel van persberichten, informatiepanelen en burgerparticipatie wordt aandacht gevraagd voor het project. Dit biedt kansen, niet alleen voor de keringen, maar ook voor bijvoorbeeld overhoeken en eigen terrein (zie ad 4).

Er is een visie met plan van aanpak nodig, waarin de verschillende initiatieven worden afgewogen en worden voorzien van een kostenraming met een aantal keuzevarianten. Een onderzoek van de Radboud Universiteit en Wageningen Universiteit levert hier naar verwachting input voor. Vandaar dat is voorgesteld om dit onderzoek af te wachten en gelijktijdig door te gaan met het uitvoeren van de pilots, zoals genoemd onder 1a en in 2020 te bekijken of het waterschap de pilots kan uitbreiden naar andere dijkvakken.

Ad 2.

De verwachting is dat het eigen bagger- en maaibeheer verder kan worden geoptimaliseerd. Dit wordt binnen het KRW-programma (Programma *Schoon en Gezond water*) opgepakt, maatregel 4: integrale beheerprogramma's. Binnen dit programma is een praktijkgerichte ecooloog bij de afdeling uitvoering van HDSR in dienst, o.a. aangenomen voor dit vraagstuk.

Daarnaast leidt een natuurvriendelijker maai- en baggerbeheer er toe dat meer vegetatie in het natte profiel komt te staan. Dit is gunstig voor de biodiversiteit en ecologie. Voordat dit echter kan worden doorgevoerd, is het nodig om te weten wat het benodigde doorstroomprofiel is dat nodig is voor de gewenste afvoer. Op dit moment is voor de meeste gebieden echter onbekend wat dit benodigde doorstroomprofiel is. En wat dus de 'ruimte in het profiel is' voor vegetatie. Dit geldt voor zowel het primaire watersysteem in beheer bij HDSR als het tertiaire systeem in beheer bij veelal agrariërs. Het waterschap wil met modelberekeningen het benodigde doorstroomprofiel berekenen voor het hele beheergebied.

Ad 3a.

Er zijn mogelijkheden om de biodiversiteit op eigen terreinen (overhoeken, gemaal- en zuiveringsterreinen) te verbeteren door middel van inrichting en/of beheer- en onderhoud. Hierna staan per type terrein de kansen en mogelijkheden opgesomd.

Er is op diverse eigen terreinen kleinschalige verbetermaatregelen uitgevoerd (zie tabel hierboven).

Ad 3b.

Vervolgens kan met de uitkomsten van de pilot genoemd onder 4a een duidelijke visie opgesteld worden, zodat keuzes over de inzet van budget goed onderbouwd kunnen worden gemaakt. Hierbij is het goed om onderscheid te maken in verschillende typen terreinen (zie hieronder). De visie maakt een keuze mogelijk over het benodigde budget en de mogelijkheid die het waterschap wil bieden om burgers te laten participeren (bijvoorbeeld door het inzaaien/beheren van overhoeken).

Voorlopig pakt het waterschap dit kleinschalig op. In 2020 wordt ecologisch advies gegeven over ruimte op zuiveringen waar mogelijkheden zijn voor biodiversiteit. Wordt meegenomen in het nieuwe bestek onderhoud groenvoorziening.

Overhoeken

De overhoeken die HDSR in eigendom heeft, hebben ecologische potentie. De grootte van de overhoeken varieert sterk. Hoewel er mogelijkheden zijn, heeft een ecologische inrichting en het beheer- en onderhoud van de overhoeken tot nu toe een (te) beperkte focus gehad. Mogelijkheden kunnen bijvoorbeeld gezocht worden door samenwerking met natuurorganisatie, Het Wellant-college en andere partijen. In een visie kunnen de kansrijke mogelijkheden worden verkend.

Gemaalterreinen en zuiveringen

Bij de verbouwing van het nieuwe kantoor aan de Poldermolen in Houten, wordt sterk rekening gehouden met duurzaamheid en biodiversiteit. Ook op de gemaalterreinen en zuiveringsinstallaties zijn er mogelijkheden voor versterking van biodiversiteit. Zo heeft de RWZI in Zeist een mooi orchideeëngrasland; mogelijk dat ook op andere terreinen dergelijke graslanden ontwikkeld kunnen worden. Ook kan gekeken worden of delen van het terrein i.p.v. een verharding een (ingezaaide) bloemenstrook kunnen krijgen. Ook dient gekeken te worden naar de mogelijkheden voor het aanbrengen van vleermuiskasten, nestkasten voor vogels, insectenhôtels, bijenkasten, vleermuisvriendelijke verlichting, etc.

Tijdelijke natuur

HDSR heeft grond in bezit/koopt gronden aan om de doelen van het waterbeheer te kunnen realiseren. Denk bijvoorbeeld aan percelen (ruil)grond in de nabijheid van de Lekdijk, die kunnen worden ingezet als ruilgrond voor boeren die grond moeten afstaan voor de dijkversterking. Als het doel waarvoor de grond is aangekocht, is gerealiseerd, worden eventueel resterende gronden weer verkocht. HDSR streeft geen grondpositie na.

De gronden die HDSR aankoopt, zijn meestal percelen waarop reguliere landbouw plaats vond en de bemestingstoestand op agrarisch niveau is. Voordat deze percelen omgevormd zijn naar natuur, moet de uitgangssituatie 'geneutraliseerd' worden door bijvoorbeeld afplaggen van de bovenlaag en aangepast beheer. Zonder afplaggen en andere beheermaatregelen duurt het lang en is kans op succes gering. Natuur heeft tijd nodig. Daarom heeft tijdelijk natuur op percelen die HDSR in principe kortdurig in bezit heeft weinig potentie.

Ad 4.

Door meer natuurbewustzijn te creëren, wordt aandacht gevraagd voor biodiversiteit. Omdat de provincie een grotere verantwoordelijkheid heeft op het gebied van biodiversiteit, wordt voorgesteld te onderzoeken hoe het waterschap kan aansluiten bij bestaande initiatieven van de provincie. Een mooi voorbeeld van een gezamenlijke communicatie heeft de Provincie Brabant samen met inliggende waterschappen gemaakt: zie <https://www.brabantinzicht.nl/>. Ook bij de provincie lopen diverse programma's zoals "groen doet goed" en "groen aan de buurt", die zij in samenwerking met andere partijen (zoals het IVN, NMU, Utrechts Landschap etc.) uitvoert.

Ook biedt de aanleg van een bloemrijke dijk, inrichting van eigen terreinen, monitoring etc. aanleiding om burgerparticipatie te initiëren.

Wordt deels opgepakt binnen 'citizen science' en het "samen meten" project. Samenwerking met partijen als natuur en milieu wordt gezocht.

Ook zal dit onderdeel zijn binnen het strategisch onderwerp waterbewustzijn.

Ad 5a.

Waterberging De Grecht is geschikt als weidevogelreservaat, mits de berging altijd beschikbaar is voor waterberging. Het agrarisch collectief wil het beheer uitvoeren. Hiertoe wordt binnen het project “aanleg waterberging Grecht” een beheerplan opgesteld. Aandachtspunt is de mogelijkheid tot inzet van de waterberging tijdens het broedseizoen, dit moet gewaarborgd blijven. Ontheffing van de natuurwet is nodig en dient bij de Provincie aangevraagd te worden. Ook is afstemming met agrarisch collectief nodig om te kijken naar mogelijkheden om de negatieve effecten voor de nesten te beperken (bv door inzet van vrijwilligers).

De afstemming heeft plaatsgevonden en de bevindingen zijn vastgelegd in een interne memo (DM1467412). De belangrijkste conclusie is dat op dit moment niet wordt ingezet op weidevogelvriendelijk(er) beheer. Het is nu nog onduidelijk hoe frequent inundatie in het broedseizoen zal voorkomen. In dat geval is er risico op drijvende nesten. Dit wordt gezien als een maatschappelijk onverantwoorde situatie. Daarom wordt nu de eerste vijf jaar gekeken hoe de berging functioneert. Daarna (in 2025) wordt geëvalueerd of men alsnog overgaat op het wel of niet actief aantrekken van weidevogels.

Ad 5b.

Naast Waterberging De Grecht heeft HDSR ook andere waterbergingen die mogelijk als weidevogelreservaat kunnen worden ingezet. De voor- en nadelen hiervan moeten echter eerst naast elkaar worden gezet, waarna een afgewogen keuze kan worden gemaakt. Het waterschap wil de ervaringen in de pilot van Waterberging de Grecht (zie punt 5a) mee te nemen in een visie op de inzet van de andere waterbergingen als weidevogelreservaat. Voor in elk geval de volgende waterbergingen geldt dit: Waterberging Dovegat (Haastrecht), Waterberging Blokhoven, Waterberging Williskop. De visie resulteert in een advies, mogelijk voorzien van varianten voor het al dan niet inzetten van de waterbergingen als weidevogelreservaat.

Ad 6.

Bij de keuze voor de locatie van het baggerdepot en/of de afzet van bagger zal rekening worden gehouden met de aanwezige weidevogels. Samenwerking met het agrarisch collectief hierin wordt geïntensiveerd. Binnen de interne werkgroep baggeren van HDSR wordt dit opgepakt.

Ad 7.

In de komende watergebiedsplannen/peilbesluiten zal er aandacht zijn voor weidevogels. Dit wordt vastgelegd als een aparte paragraaf. Als bij een watertoets traject sprake is van compensatie, wordt contact gezocht tussen agrariër en agrarisch collectief voor gewenste natuurdoelen (waaronder weidevogels) en bijbehorende maatregelen.

Ad 8.

Een betere samenwerking tussen provincie, waterschap en Agrarisch Collectief leidt tot effectievere maatregelen.

Er is de afgelopen 2 jaar door HDSR intensief samengewerkt met de agrarische collectieven en daarmee met de provincie. Samen is gezocht hoe integrale gebiedsplannen vorm kunnen worden gegeven. HDSR heeft geparticipeerd in veldwerkplaatsen. Het heeft concreet geleid dat beheerpakketten beter op elkaar aansluiten (nvo, weidevogel, randenbeheer etc.). En in ook in de randen van rondom de weidevogelkerngebieden is het makkelijker gemaakt om beheerpakketten af te sluiten.

Daarnaast zijn plas dras zones voor weidevogels opgenomen in de Nieuwe nota peilbeheer. HDSR maakt daarmee de aanleg van plas dras zones (door collectief en provincie) mogelijk.

Ad 9.

Onderzoek in Duitsland heeft aangetoond dat een grote neerwaartse trend in insecten aantallen is waargenomen.

Daarop heeft het Ministerie van LNV de WUR gevraagd te bezien of er in Nederland een vergelijkbare (neerwaartse) trend in insectenaantallen is waar te nemen. De WUR heeft vervolgens Naturalis als 'onderaannemer' ingeschakeld. Men wil een representatief beeld geven over alle insectensoorten, dus niet alleen voor enkele veel onderzochte groepen zoals libellen en vlinders.

De aan water gebonden insecten (larven en/of adulten in water) maken zeker ook deel uit van het onderzoek. Hiertoe zullen de genoemde partijen onderzoeken of de monitoringsdata van de waterschappen bruikbaar zijn. De STOWA treedt hierin op als intermediair en faciliteert waar nodig. HDSR is via de STOWA nauw betrokken bij de voortgang van dit onderzoek. De resultaten worden begin 2020 verwacht.

Het waterschap stelt voor om op dit moment zelf geen extra onderzoek te verrichten, maar (voorlopig) de onderzoeksresultaten af te wachten. Mogelijk is aanvullend onderzoek nodig om de landelijke resultaten te vertalen naar het beheergebied.

Ad 10.

Zoals onder punt 11 duidelijk wordt, is het van belang om de huidige toestand en trends in waterinsecten (als onderdeel van de macrofauna) goed in beeld te hebben. Zowel in de HDSR KRW waterlichamen als in het zogenaamde "overige water". Vooral in het "overig water" meet het waterschap op dit moment onvoldoende om de huidige toestand goed in beeld te hebben en een eventuele achteruitgang te kunnen detecteren.

In het nieuwe monitoringsplan is nadrukkelijk aandacht voor de monitoring van waterinsecten/macrofauna. De monitoring start in 2020. Voorheen werd macrofauna eens in de zes jaar onderzocht in het roulerend meetnet. Vanaf 2020 wordt nu een aantal KRW-waterlichamen met verhoogde frequentie gemeten en wordt nu ook 30 locaties buiten de KRW-waterlichamen jaarlijks gemeten, verspreid over zowel primair als tertiair water.

Ad 11.

Op 19 december 2018 is het Deltaplan Biodiversiteit door 18 leiders uit de land- en tuinbouw, retail, agro-industrie, wetenschap en natuur- en milieuorganisaties aangeboden aan de Tweede Kamer.

Aanleiding voor het Deltaplan is de sterke afname van de rijkdom aan planten en dieren in Nederland. Herstel van de variëteit aan soorten, ecosystemen en landschappen is van belang voor een rijkere natuur en is ook de basis voor ons welzijn en onze welvaart. Een levende en gevarieerde bodem en voldoende bestuivende insecten vormen de basis voor een gezonde en toekomstbestendige voedselproductie.

HDSR is momenteel in gesprek met de initiatiefnemers van het Deltaplan over een eventuele aansluiting van het waterschap bij het Deltaplan. Het waterschap zet in op een gezamenlijke aansluiting met minimaal 5 waterschappen tegelijk.

Door partner te worden van het Deltaplan kan HDSR strategisch meedenken met de invulling van het Deltaplan en heeft het waterschap toegang tot een uniek netwerk van boerenorganisaties, bedrijven, kennisinstellingen, natuur- en milieuorganisaties en overheden. Het waterschap kan de eigen ambities zichtbaar communiceren.